

A.E. Bronner en R. de Hoog, Politieke voorkeur: oordelen en beslissen, 1978

In hun proefschrift "Politieke voorkeur: oordelen en beslissen" gaan A.E. Bronner en R. de Hoog na onder welke omstandigheden welke individuen welke kenmerken en combinatie-regels gebruiken om tot een voorkeur of afkeer van een politieke partij te komen.

De auteurs onderscheiden in het keuzeproces vijf fasen: Het individu bakent de verzameling objecten waaruit moet worden gekozen af van andere verzamelingen (afbakeningsfase). Hij of zij onderscheidt in de uiteenleggingsfase aan elk object een aantal kenmerken (attributen, dimensies, eigenschappen). Het individu kent aan elke partij een positie toe op elk kenmerk (cognitie) en bepaalt zijn meest geprefereerde positie (affectie). Elke partij wordt beoordeeld door vergelijking van toegekende positie en meest geprefereerde positie (beoordelingsfase). In de combinatiefase worden de afzonderlijk per kenmerk verkregen beoordelingen samengevoegd. Op deze wijze kunnen partijen geordend worden en het individu kiest door gebruik te maken van een bepaalde keuzeregel. Bijvoorbeeld: kies de beste partij of kies een aanvaardbare partij.

In hun model voor individueel keuzegedrag sluiten de auteurs aan bij de decisie-theorie en attitude-theorie waartussen zij een grote overeenkomst (ook in modelstructuur) constateren.

Bronner en De Hoog richten zich in hun onderzoek met name op de uiteenleggingsfase, de beoordelingsfase en de combinatiefase.

Zij gaan op twee manieren na welke kenmerken door personen gebruikt worden voor het beoordelen van politieke partijen. In de eerste plaats leiden zij, met behulp van meerdimensionele schaalanalyse, kenmerken af uit de gelijkenis-oordelen die respondenten geven over partijen. In de tweede plaats laten zij respondenten partijen beoordelen op een aantal voorgelegde adjectieven en politieke strijdpunten. De auteurs concluderen dat voor de meeste individuen drie kenmerken van belang zijn voor het beoordelen van politieke partijen:

- een kenmerk waarmee onderscheid gemaakt wordt tussen godsdienstige en niet-godsdienstige partijen,
- een kenmerk waarmee onderscheid gemaakt wordt tussen potentiële regeringspartijen en niet-potentiële regeringspartijen. Deze dimensie kan - aldus Bronner en De Hoog - wellicht ook geïnterpreteerd worden als een machtig-niet machtig kenmerk,

- een algemeen strijdpuntenkenmerk met als mogelijke representanten ontwikkelingshulp en medezeggenschap.

De auteurs constateren een aanzienlijke stabiliteit over de tijd en homogeniteit over groepen in het gebruik van de kenmerken.

Voor het vermelde keuzeproces zijn een groot aantal modellen te formuleren. Bronner en De Hoog toetsen het zogenaamde "additief-verschil model": uitgaande van een verzameling partijen $P = \{p_o\}$ en een verzameling kenmerken $K = \{k_j\}$ is de attitude van een individu t.o.v. partij p_o :

$$A_o = \left[\sum_j |p_{oj} - I_j|^r \right]^{1/r} \quad \text{voor alle } k_j \in K \\ r \geq 1$$

waarbij: p_{oj} = de positie van partij o op kenmerk j zoals toegekend door het individu

I_j = het ideaalpunt van het individu op het kenmerk j

r = de exponent die het verschil $|p_{oj} - I_j|$ transformeert.

Verder wordt verondersteld dat p_o geprefereerd wordt boven p_s indien geldt: $A_o < A_s$ voor alle o en s uit P.

Opgemerkt dient te worden dat dit een model is voor de waardering die één individu heeft voor één partij. In het onderzoek worden o.a. de volgende vereenvoudigende veronderstellingen gemaakt: een persoon gebruikt voor alle partijen dezelfde kenmerken en alle personen gebruiken dezelfde kenmerken. Bovendien wordt de exponent r constant verondersteld (per individu en over individuen).

De drie bovengenoemde kenmerken dienen als basis voor het toetsen van het keuzemodel. Bronner en De Hoog gebruiken een drietal toetsingsprocedures:

- de voorspellende benadering: het model wordt getoetst door uitkomsten van het model te vergelijken met een onafhankelijk van het model verkregen preferentie-rangorde.
- de axiomatiche benadering: de axioma's van het model worden geformuleerd en nagegaan wordt welke individuen op welke punten deze axioma's schenden.

Deze benadering vertoont overeenkomsten met de meettheorie.

- de analogie-benadering: individuen worden eerst vertrouwd gemaakt met vereenvoudigde versies van verschillende mogelijke keuzemodellen. Daarna wordt gevraagd of er overeenkomst is tussen deze regels en die welke in het dagelijks leven worden gebruikt.

De toetsing van het model vindt op individueel niveau plaats.

In de "voorspellende benadering" analyseren de onderzoekers een aantal varianten van het additief-verschil model. De variant met medezeggen-schap als strijdpuntenkenmerk en de city-blok metriek ($r=1$) leidt tot de beste voorspellingen: bij 64% van de respondenten wordt een significante rangcorrelatie gevonden tussen modeluitkomst en preferentierangorde; bij 57% wordt de meest geprefereerde partij correct voorspeld.

Bij deze toetsing wordt lineaire homogeniteit van de gebruikte schalen verondersteld: de verschillen op afzonderlijke kenmerken hebben dezelfde betekenis.

De individuen die aan het model voldoen hebben een aantal eigenschappen gemeenschappelijk: bijvoorbeeld hogere opleiding en sociale klasse, meer politieke kennis en grotere politieke interesse.

Ook de resultaten van de "axiomatische benadering" (zie ook MDN, 2, 1977, 3-29) en de "analogie benadering" geven steun aan het model. Deze twee toetsingsprocedures leveren bovendien de volgende inzichten op: De mogelijkheid bestaat dat een aantal individuen een "tweefasen-model" gebruikt: eerst worden de partijen die beneden een bepaalde beoordelingsdrempel op een kenmerk blijven geëlimineerd en vervolgens wordt binnen de gereduceerde verzameling partijen een compensatorische regel, zoals bijvoorbeeld in het additief-verschil model, toegepast. Bovendien blijkt dat het gebruik van bepaalde regels in het keuze-proces afhankelijk is van de keuzesituatie, in het bijzonder de beschikbare tijd, van de aard van de te kiezen objecten en van de decisiestijl die iemand heeft (sommige mensen gebruiken altijd meer complexe regels).

Hoewel alle drie toetsingsprocedures steun voor het model opleveren is deze steun niet bij alle drie benaderingen even groot en worden de positieve indicaties niet altijd bij dezelfde individuen aangetroffen.

Een groot probleem vormt - ook naar het oordeel van Bronner en De Hoog - in dit proefschrift de kenmerkselectie. In de eerste plaats is er twijfel mogelijk over de interpretatie van de kenmerken (zie ook de discussie in Acta Politica, 12, 1977, 231-245). In de tweede plaats: Bronner en De Hoog gebruiken voor de toetsing van het model kenmerken die verkregen zijn in "een cognitieve sfeer". Er kan echter verschil

zijn tussen de kenmerken die een rol spelen bij het vergelijken van politieke partijen en het kiezen tussen partijen. Uit de axiomatische benadering concluderen Bronner en De Hoog dat de mogelijkheid bestaat dat kenmerken cognitief wel, maar preferentiëel niet onafhankelijk zijn.

Kortom, een interessant boek dat bovendien zeer helder is geschreven. Het is te verkrijgen bij R. de Hoog, Instituut voor Wetenschap der Andragogie, Grote Bickersstraat 72, Amsterdam. (Kosten: f 25,—).

P. Neijens